

Palokin koskien ennallistamishanke ja jatkotoimenpiteistä sopiminen

Kunnanhallitus 05.09.2022 § 165
106/00.04.02/2021

Valmistelija

kunnanjohtaja Maarika Kasonen, Kermanrannantie 7, 79700 HEINÄVESI,
puh. 040-5505811, email: maarika.kasonen@heinavesi.fi

Heinäveden ja Tuusniemen kunnat sekä Etelä-Savon maakuntaliitto teettivät vuonna 2012 Palokin koskialueiden intressivertailun 2012 (Apajax Oy, Maveplan Oy). Jarmo Pautamon, Erkki Erkinaron ja Hannu Alatalon laatimassa raportissa on seikkaperäisesti kuvattu Palokin tarjoamat mahdollisuudet ja sen ennallistamisen vaihtoehdot sekä toteuttamiseen, ennen muuta rahoitukseen liittyvät haasteet. Raportin jälkeen kuntien ja Etelä-Savon maakuntaliiton sekä PKS:n ja kalatalousviranomaisten työryhmä koetti viedä hanketta eteenpäin mutta työ hiipui vailla konkreettisia tuloksia. Kansalaistoiminta sen sijaan on jatkunut Palokin koskien vapauttamiseksi (kts. Fb-ryhmä Palokin kosket vapaaksi).

Raportti sisälsi kolme eri kalatievaihtoehtoa sekä neljäntenä mahdollisuuden jatkaa voimatuotantoa samalla kun luonnonuoma palautetaan jakamalla Juojärven vesi koskien ja voimalan kesken. Kalatievaihtoehdoista kiinnostavimmaksi, varsinkin taimenen kannalta, osoittautui Nälönjoki-Honkajoki-laajennus.

Vaelluskalojen luontaisten kutualueiden palauttaminen ja nousureittien ennallistaminen on aivan viime vuosina saanut yhä suuremman painoarvon sekä valtiollisella tasolla, kansalaismielipiteessä että kuntien ja maakuntien strategioissa ja toimenpiteissä. Myös EU:n vesipuitedirektiivi sekä rahoitusvälineet tukevat osaltaan tätä kehityssuuntaa.

Pelkästään istutusten varassa oleva Saimaan järvilohi luokitellaan äärimmäisen uhanalaiseksi ja Vuoksen vesistön järvitaimenkin erittäin uhanalaiseksi. Niiden kantojen elvyttämiseksi on laadittu useita strategioita. Tuoreimmassa 2018 julkaistussa Vuoksen vesistöalueen järvitaimenkantojen toimenpideohjelmassa (MMM, Raportteja 60/2018) Juojärven reitti on yksi kärkikohde, sillä Palokin koskialueet voisivat tarjota jopa 26 ha uutta poikastuotantoaluetta.

Palokin koskien ennallistamishankern saaminen liikkeelle olisi tärkeä koko Itä-Suomelle. Siitä hyötyisivät Heinäveden ja Tuusniemen ohella ja lisäksi kaikki Vuoksen vesistön neljä maakuntaa Vaikkojoelta ja Juojärveltä aina eteläisen Suur-Saimaan selille saakka.

Heinäveden ja Tuusniemen kunta päättivät tilata huhtikuussa 2021 tilaata Palokin koskien ennallistamishankkeen selvityksen Hiitolanjoen Voima Oy, c/o Etelä-Karjalan virkistysaluesäätiöltä. Vastuullisena konsulttina, Palokin hankkeen selvityshenkilönä toimii maakuntaneuvos Matti Viialainen, joka toimi vuosina 2007-2020 Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan maakuntajohtajana. Etelä-Savon tehtävässään hän oli käynnistämässä Palokkiin liittyviä selvityshankkeita ja on seurannut tiiviisti Palokin vaiheita sittemmin myös Etelä-Karjalassa ja osallistuessaan Saimaan kalatalousalueiden yhteistyöhön.

Tilauksen mukaisesti selvitystyö tehdään kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa käydään toimeksiantajien kanssa tarkentavat keskustelut lähtöoletuksista ja odotuksista työn lopputuloksen suhteen,

perehdytään vielä jo tehtyihin selvityksiin ja käydään taustakeskustelut kalatalous- ja aluekehitys- sekä vesiviranomaisten (P-S ELY, PK ELY, ES ELY, KS ELY, LUKE, maakuntaliitot) kanssa.

Toisessa vaiheessa hahmotetaan alustavat ratkaisuvaihtoehdot ja etenemistiet sekä käydään niistä tunnustelevat keskustelut PKS:n ja tarvittaessa sen suurimpien omistajatahojen kanssa. Myös virkamiestason keskustelut sekä maa- ja metsätalousministeriön että ympäristöministeriön kanssa ovat tarpeen samoin kuin mahdollisesti myös valtion omistajaohjausyksikön kanssa. Tässä vaiheessa kartoitetaan ja kontaktoidaan myös tarkemmin yksityisiä ja järjestötahoja, jotka saattaisivat osallistua ennallistamisen rahoitukseen.

Kolmannessa vaiheessa viimeistellään suositukset, käydään uusi tapaamiskierros tärkeimpien sidosryhmien (mm. PKS) kanssa, kirjoitetaan perustelut ja raportti sekä julkistetaan se toimeksiantajien kanssa erikseen sovittavalla tavalla (laajempi sidosryhmäseminaari ja/tai lehdistötilaisuus) ja päätetään mahdollisesti tarvittavista jatkotoimenpiteistä.

Keskeisenä reunaehtona selvitystyössä ja suosituksissa on, ettei PKS:n toiminta ja kyky tuottaa omistaja-arvoa kunnille vaarannu ja että pääosa hankkeen tarvitsemasta rahoituksesta tulisi valtiolta ja EU-ohjelmista sekä yksityisiltä yrityksiltä ja/tai lahjoittajilta, jotta kuntien omarahoitusosuus ei ylitä niiden kantokykyä.

Alkuperäinen tavoiteaikataulu raportin luovuttamiselle oli 31.1.2022 mutta sitä päätettiin jatkaa ensin maaliskuun loppuun ja sitten syksyyn maa- ja metsätalousministeriön ja Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n sekä Pohjois-Karjalan Ely-keskuksen kanssa käytävien keskustelujen takia. Työtä hidasti alkuvaiheessa myös pandemiatilanne. Talvella 2022 sähkömarkkinatilanne muuttui olennaisesti sodan ja pakotteiden seurauksena.

Selvitystyön ohjausryhmä on kokoontunut viisi kertaa. Siihen ovat kuuluneet puheenjohtajana ja sihteerinä kunnanjohtaja Maarika Kasonen Heinävedeltä, kunnanjohtaja Timo Kiviluoma Tuusniemeltä, Mervi Hokka ja Anna Vauhkonen Heinävedeltä sekä Heimo Räsänen ja Auvo Hirvonen Tuusniemeltä, Heinäveden tekninen johtaja Jyrki Tiippana, Timo Turunen Pohjois-Karjalan Ely-keskuksesta, Ossi Piironen Palokin kylän sekä Hanna Ollikainen Hiitolanjoen Voima Oy:n edustajana.

Selvitystyön ohjausryhmä kokoontuu 1.9.2022 käymään läpi selvitysmiehen raporttia ja loppuraportti toimitetaan kunnanhallitukselle viipymättä heti sen valmistuttua ja täydennetty pykälän esittelyteksti annetaan viimeistään kunnanhallituksen kokouksessa.

Yhteenvetona selvitysmiehen raportista voidaan todeta, ettei Palokin koskille selvitysmiehen raportissa olevia toimenpiteitä voida toteuttaa kuntien rahoituksen pohjalta, ottaen huomioon kuntien talouden tiukka tilanne. Järvitaimenen ja -lohen nousemisen mahdollistaminen Palokissa edellyttää valtion rahoituksella tehtävää tarkempaa selvitystä ja suunnittelua, esimerkiksi Nousu-ohjelman varoista. Palokin koskiin haettavassa ratkaisussa järvitaimenen ja -lohen nousun mahdollistamiseksi, keskinen rooli on Palokin voimalaitoksen omistavalla Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:llä. Kunta yhtiön osakkaana katsoo, että järvitaimenen ja -lohen nousun mahdollistavassa ratkaisussa tulee ottaa sähköyhtiön liiketoiminta huomioon. Kunnan näkemyksen mukaan

tehtävässä ratkaisussa on tärkeää huomioida myös Suomen huoltovarmuusnäkökulma sähköntuotannossa.

Esittelijä	Kunnanjohtaja
Päätösehdotus	Päätösehdotus annetaan kokouksessa
Päätösehdotus	Kunnanhallitus merkitsee tietoonsa saatetuksi liitteenä olevan selvitysmiehen selvitysraportin tiivistelmän. Kunnanhallitus linjaa kunnan kantana, että järvitaimenen ja -lohen nousun Palokissa mahdollistamiseksi tarvittavien toimenpiteiden jatkoselvitys ja toteuttamistoimenpiteet tulee tehdä valtion varoista. Totutustoimenpiteiden suunnittelussa ja valinnassa tulee ottaa huomioon Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n liiketoimintaa sekä huomioon myös Suomen huoltovarmuusnäkökulma sähkön osalta.
Päätös	Hyväksyttiin päätösehdotus.